

İslamabad

06-08
Mart 2015

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI FORUMU

“İslam Ülkelerinde Çok Boyutlu
Güvenlik İnşası”

STRATEJİK VİZYON BELGESİ (TASLAK)

6. İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI FORUMU

“İslam Ülkelerinde Çok Boyutlu Güvenlik İnşası”

(06-08 Mart 2015, Serena Hotel - İslamabad)

Güvenlik kavramı durağan değildir. Varlığını her daim korur ama sürekli olarak değişen uluslararası çevre şartlarını karşılayacak şekilde evrilir. Sözlük anlamı itibariyle “Güvenlik” tehlikeden uzak olma duygusu demektir. Ayrıca güvenlik yerleşik güncel sosyal ve kültürel değerlerin tehdit altında olmaması durumudur. Günümüzde siyasi ve askeri konuları merkeze alan güvenlik paradigması temelinden sorgulanmaya başlamış, buna karşılık sosyal, kültürel, ekonomik, çevresel ve endüstriyel tehditler araştırmacıların ve karar alma mekanizmalarının daha fazla dikkatini çeker hale gelmiştir.

Soğuk Savaş'ın ve 11 Eylül olaylarının ardından güvenlikle ilgili yeni yaklaşımların ortaya çıktığı görülmektedir. Günümüzde güvenlik sadece askeri güvenlik ile açıklanabilecek tek boyutlu bir kavram olmaktan çıkmış; ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri de içeren çok boyutlu ve çok ölçekli bir kavram haline gelmiştir. Çok boyutlu güvenlik kavramı ilk kez 1975 Helsinki Nihai Senedi'nde dile getirilmiştir. Bu belge güvenlik ve istikrara dönük tehditlerin sadece askeri birliklerden ve silahlardan değil, aynı zamanda ekonomik krizlerden, çevresel bozulmadan ve insan hakları ihlallerinden de geldiğini belirtmektedir. Güvenliğin üç boyutu şunları içermektedir: 1) Siyasi-askeri sorunlar, 2) geleneksel olmayan güvenlik tehditleri ve 3) insani kalkınma. Geleneksel olan ve olmayan güvenlik kavramlarını kapsayan bu kapsamlı güvenlik modeli günümüz için her zamankinden daha fazla geçerlidir.

Genel olarak, çok boyutlu güvenlik inşasını gerekli kılan başlıca üç eğilim bulunmaktadır. Bu üç eğilimden ilki devletin devlet-dışı aktörler ve bir takım ulus-ötesi tehditler karşısındaki konumunu nazik hale getiren başıboş şebekelerin ortaya çıkmasıdır. İkincisi, silah teknolojisindeki gelişmeler yeni güçlükler meydana getirmiştir. Son olarak, küresel enformasyon şebekeleri güvenliğin güçlendirilmesi için hükümetler üzerinde daha fazla baskı oluşturmuştur. Sonuç olarak, yeni tehditlere karşı çözüm arayışı işbirliği ve koordinasyon için bölgesel hatta küresel mekanizmaları gerekli hale getirmiştir.

Geleneksel olmayan güvenlik (GOG) sorunları doğası itibariyle kaynağı askeri olmayan tehditlerden kaynaklanmaktadır. GOG tehditleri ulus-ötesi niteliktedir ve bu tehditlere karşı etkin cevap verilebilmesi çok taraflı çabaları ve stratejileri gerekli kılmaktadır. Bu sorunlar dinamiktir ve büyük ölçüde özgün koşullara ve çevreye bağlıdır. GOG tehditlerinin hareket noktası bireylerin, toplumların ve gurupların güvenliği üzerine odaklanan insan güvenliği kavramıdır. Bu yönüyle kavram çevre kirliliği, yoksulluk, aşırılıkçılık, bulaşıcı hastalıklar, yasadışı göç, silah ve insan kaçakçılığı gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

İnsan güvenliği insanları kritik ve yaygın tehditlerden koruma anlamına gelmektedir. İnsani özgürlüklerin korunması onların varlığını, yaşama sevincini ve saygınlığını koruyacak bir ortam oluşturulmasıyla mümkündür. Bu da insanların güçlerini ve yönelimlerini destekleyen siyasi, sosyal, çevresel, ekonomik, hukuki ve kültürel bir çerçevenin oluşturulmasına bağlıdır. Günümüzün güvenlik tehditleri ile baş edebilmek için insan merkezli bu güvenlik anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Böylece giderek daha fazla farklı türleri ortaya çıkan, teşhisi ve tahmini giderek güçleşen GOG tehditlerinin kavramsallaştırılması ve analiz edilebilmesi kolaylaşacaktır.

Günümüzde İslam dünyası çok farklı güçlüklerle karşı karşıyadır. İslam dünyası dünya nüfusunun beşte birini temsil etmesine, 57 ülkeye yayılan coğrafyasına, dünya enerji kaynaklarının yüzde 70'ine, dünya doğal kaynaklarının ise yüzde 50'sine sahip olmasına rağmen iktisadi, siyasi ve askeri bakımdan son derece güçsüzdür. Son dönemlerde uluslararası toplum nezdindeki imajı aşınmıştır. Coğrafi bakımdan İslam ülkelerinin Ortadoğu, Asya, Afrika ve Avrupa'da yer alan konumları dünyanın en hassas bölgeleridir. Önemli su yollarının ve stratejik hayati noktaların büyük bölümü İslam ülkelerinin elinde ya da idaresindedir. Ne var ki, İslam ülkeleri çok boyutlu güvenlik inşası konusundaki yetersizlikleri nedeniyle sahip oldukları bu güç potansiyelini hayata geçirememektedirler.

İİT Şartı "insani refahın, ilerlemenin ve özgürlüğün her yerde geliştirilmesini; İslam ülkeleri halkları ve tüm dünya halkları için güvenlik, özgürlük ve adaleti sağlayacak evrensel barışın güvence altına alınabilmesi amacıyla çabaların birleştirilmesini", "üye ülkeler arasında İslami dayanışmanın geliştirilmesini", ve "uluslararası barış ve güvenliğin adalet temelinde desteklenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını" nihai hedef olarak belirlemiştir. Dolayısıyla, güvenlik inşası tedbirleri İİT üyesi ülkelerin özgüven sorununu çözmelerinde hayati önem taşımaktadır.

Özgüven sahibi olabilmek için İslam ülkelerinin kendi güvenlik açıklarını tespit etmeleri ve gidermeleri; dost ülkelerle ilişkilerini geliştirmeleri; bir özgüven zihniyeti inşa etmeleri; kamu diplomasisi yoluyla imajlarını düzeltmeleri ve uluslararası alanda sağlam ve saygın bir duruş kazanmaları; bireysel ve toplumsal düzeyde etik çalışma anlayışı benimsemeleri; güçlü oldukları noktaları ön plana çıkarmaları; yapmacık ve aşırı iddialı davranışlardan uzak durmaları; kendi değerlerine saygı göstermeleri; kendi çıkarlarını göz ardı eden harici açıklamaları dikkate almamaları; olumlu gelecek perspektifleri geliştirmeleri; ilkeli davranmaları ve iş birliği ruhunu geliştirmeleri gerekmektedir.

Günümüzde İİT gibi örgütler ticaret, finans, turizm, ulaşım, enerji gibi ne kadar farklı alana odaklanırsa o kadar etkili çok taraflı örgütler olarak kabul edilmektedirler. Çok boyutlu güvenlik inşası için iş birliği alanlarının İİT tarafından yaygınlaştırılması gerekmektedir. Üye ülkelerin toprak bütünlüklerini, kendi toplumları içindeki dinsel ve mezhepsel çeşitliliklerini korumak ve güvenlik güçlerine modern eğitim imkanları sağlamak; yasadışı göçü ve insan kaçakçılığını engellemek ve çevre dostu politikalar üretmek üzere İİT çatısı altında iş birliği imkanları geliştirilmelidir.

Günümüzde İslam ülkelerinin karşı karşıya oldukları en önemli sorunlardan biri de mezhep çatışmalarıdır. Terörle küresel savaş mezhepçiliğin yeni boyutlar kazanmasına neden olmuştur. Bugün mezhep temelli örgütlenmelerin pek çoğu finansal bakımdan eskisinden çok daha güçlüdür ve dolayısıyla daha saldırgan ve şiddet yanlısıdır. Dolayısıyla mezhepçilik sorununun daha etkin ve acil bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

İslam dünyasında insani kalkınma dünyanın geri kalanı ile karşılaştırıldığında yeterli mesafe alınamayan alanlardan biridir. İnsani kalkınma probleminin çözülebilmesi için İslam ülkelerin insan kaynağı yetiştirilmesine daha fazla kaynak ayırmaları gerekmektedir. Devlet-dışı aktörlerin her geçen gün daha görünür hale geldiği küreselleşen dünyada insani kalkınma üzerine odaklanmayan yaklaşımlar güvenlik sorunlarını çözmekten çok uzak kalmaktadır.

Son yüzyıla özgü sorunlar nedeniyle, İslam ülkeleri arasında anlamlı ve daimi bir güvenlik iş birliği yapısı oluşturulamamıştır. Güvenlikle ilgili hale gelen alanlar birbiriyle bağlantılı olduğu için ülkelerin güvenlik sorunlarını çözmeleri her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Bu sorunların çözümü dayanışma ve çok boyutlu yönetim gerektirmektedir. Uluslararası yönetim kurumsallaşmış yönetim, istişare ve iş birliği gerektirmektedir. Bu bağlamda İslam ülkelerinin çok boyutlu iş birliğine gitmeleri orta ve uzun vadeli çıkarları açısından hayati öneme sahiptir. İslam ülkeleri için pek çok alanda, özellikle de savunma sanayi ve askeri personel eğitimi alanlarında iş birliği imkanları mevcuttur.

İslam ülkelerinde savunma sanayi büyük ölçüde yabancı kaynaklara bağımlıdır. İslam ülkeleri bunun yerine ileri teknoloji ürünleri için kendi kaynaklarını geliştirebilirler. Bu İslam ülkelerini iktisaden güçlendirecek; barış, istikrar ve güvenlik üzerinde daimi olumlu tesir meydana getirecektir. Genel kanaate göre, ABD ve Avrupa ülkelerinin savunma giderleri düşecek, sorunlu ülkelerin savunma giderleri ise artacaktır.

Sorunlu bölgelerde bulunan ülkeler Batı'dan teknoloji ithal ederek yeteneklerini geliştirmek zorunda kalacaklardır. Bu durumda, İslam ülkeleri orta ve uzun vadeli iş birliği programları ile yerli teknolojilerini geliştirebilirler. İslam ülkeleri arasında savunma ve uzay sanayii alanlarında iş birliği, savunma sanayii altyapısının geliştirilmesi, yabancı kaynak bağımlılığının azaltılması, ortak çabalarla yeni teknoloji kazanımı, idari dayanışma gücü ve yetenek havuzu oluşturulması gibi pek çok alanda faydalı olacaktır.

21. yüzyılın güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için İslam ülkelerinin günümüz Müslümanlarının karşı karşıya oldukları çok boyutlu güvenlik sorunlarını iyi analiz etmeleri ve çözüm önerileri geliştirmeleri gerekmektedir. Konu ile ilgili söylem siyasi, iktisadi ve stratejik iş birliği mekanizmaları yoluyla çok boyutlu güvenlik inşası üzerine odaklanabilir.

Ayrıca terörle mücadele, dini aşırılıkçılık ile mücadele, mezhepler arası uyum, nükleer silahların azaltılması, savunma sanayi, çatışma önleme ve çözümü, yumuşak imaj inşası gibi özellikli sorunlar İslam ülkeleri arası diyalog ve işbirliği yoluyla çözülebilir.

6. İslam Ülkeleri Düşünce Kuruluşları Forumu; değişen şartlar altında İslam ülkeleri için önemli hale gelen çok boyutlu güvenlik sorununu akademik çerçevede inceleyip çözüm önerileri geliştirmeyi, konuyla ilgili farkındalık oluşturmayı, güvenlik alanında gittikçe derinleşen çok yönlü iş birliği mekanizmaları geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Ana Tema

İslam Ülkelerinde Çok Boyutlu Güvenlik İnşası

Alt Başlıklar

Çok Boyutlu Güvenliğin Temel Unsurları: Siyasi, İktisadi, Stratejik Boyutlar

İşbirliğine Dayalı Güvenlik: Güçlükler ve Fırsatlar

(Mezhepler-arası Uyum, Çatışma Önleme ve Çözümü, İletişim Ağı, İslam Ülkeleri arası Diyalog)

Geleneksel Olmayan Güvenlik Tehditleri

(Terörizm, Aşırılıkçılık, İktisat, Siber Güvenlik, Enerji-Gıda-Su Güvenliği, Organize Suçlar, Doğal Afetler, Çevre, Uyuşturucu Kaçakçılığı vb.)

Savunma ve Uzay Sanayii: Fırsatlar ve Riskler, Nükleer Silahların azaltılmasında İşbirliği

Yumuşak Güç İnşası ve Yönetim

(İnsan Kaynağı Geliştirme, Yönetişim, Sivil Toplum, Medya, İmaj İnşası vb.)